

דף יז

'ומשתין מים ערום לפני מטתו'. 'ערום' לאו דוקא, אלא דיברו בהווה, מתוך שהוא ערום מתעצל מלהתלבש ולצאת. וטעם הדבר מפני שרצון הקב"ה שיהא האדם מתנהג בנקיות וקדושה, וזה מתנהג בעצמו בדרך מיאוס וטינופת, ולא יוכל הקב"ה להשרות שכינתו אצלו. וכל שכן אם משתין במקומות אחרים הצריכים נקיות יתרה כגון לפני שלחנו וכד', ואולם במשתין לכלי וכד' מותר (עפ"י לבוש ושאר פוסקים או"ח רמא; שבת סב ובמפרשים).

'האוכל שום קלוף ובצל קלוף וביצה קלופה...' הרמב"ם והשו"ע השמיטו דברים אלו. ואולם הפרי-חדש (ביו"ד קטז) והגר"ז בשו"ע שלו (הל' שמירת הגוף והנפש) ועוד פוסקים הביאום. וכתב בספר לקוטי הלכות שצריך להיזהר בהם.

ובהגהות מרדכי (שבת תסא) יישוב מנהג העולם שאין מקפידים בביצה קלופה, כי שמא אותה רוח רעה אין מצויה ביננו, א"כ אין לחוש כלל. וכיוצא בזה כתב בספר ים של שלמה פ"ח דחולין (יב) שכל מה שהזהירו בגמרא משום רוחות, כגון זוגות וכד' – אין מצויים עתה, אעפ"י"כ לחוש צריך בכל מה שנוגע לכשפים ופגיעות שבגוף.

ומכל מקום דעת כמה אחרונים (ע' שו"ת טוב טעם ודעת מהדור"ג ב, קצח; תורת חסד אה"ע ה,ה), וכן נקט הגרש"ז אויערבך זצ"ל שכל אלו הדברים אין בהם איסור מן הדין אלא משום זהירות, ואין אומרים בדברים סגוליים 'חמירא סכנתא', הלכך יש לסמוך על הקולות המוזכרות בספרים, כגון כשנותן דבר מאכל או מעט קמח על הבצל וכד'. [ומצינו שאף בדברים המפורשים לא נהגו בזמננו להקפיד, כגון מלפפונים שאין נמנעים לאכלם עתה הגם שעליהם נאמר בגמרא (בע"ז כט. ע"ש) שקשים לגוף (כחברות) (מובא בספר הליכות שלמה ח"א פ"ב הערה 103. וכ"כ בשבט הלוי ח"ג קסט וח"ו קיא אודות בצלים קלויים או ביצים חיות, ע"ש. ובשו"ת מענה אליהו (יח) להגאדר"ת כתב 'עכ"פ אין להרעיש העולם מפני זה, ובכל כיוצא בזה אמרו האידנא דדשו בה רבים שומר פתאים ה"').

וכן בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ג כ) נקט שאעפ"י שהשו"ע ועוד פוסקים השמיטו דברים הללו, ראוי להחמיר בדבר המפורש בגמרא [ונקט שם שאין לחלק בין זמן הגמרא לזמננו], ומכל מקום בכל אופן השונה מהמפורש אין לנו להשוותו לו, שבכל אלו הדברים אין לך בהם אלא חידושם, וכגון קילוף ביצים חיות הנעשה בכמויות גדולות בבתי חרושת, שהוא דבר שדרכו להעשות לימים רבים, אין ללמדו ממה שאסרו בביצה ובצל קלופים שדרכם להכניס סמוך לסעודה.

וכיוצא בזה מקובל בשם החזון-איש, שאם יש שינוי כלשהו אפשר להקל. ובזה יישבו מה שאין זהירים בשתיית מים שלנו בכלי מתכות – כי עשיית כלי המתכות כיום שונה מאז, ויש עליהם ציפוי מסוים (עפ"י שבט הלוי ח"ח ב. ובשם אדמו"ר מלובאביטש זצ"ל מובא שהיה נמנע מלשתות ממים שהיו בלילה בכלי מתכת).

[יש מי שנתן טעם נאה למנהג לאכול בצל וביצה בסעודת יום השבת – שכיון שא"א להשאירם קלופים במשך הלילה, הרי ניכר שעשאו ביום לכבוד הסעודה (הליכות שלמה ח"א פ"ב הערה 103 בשם הגה"ח רא"י לוריא ז"ל)].

זהלן בבית הקברות – כדי שתשרה עליו רוח טומאה. 'והבאים מבית עלמין להתפלל, יפה עושים שרוחצין ידיהם משום רוח הטומאה השורה בבית הקברות, דתניא ... זה הלן בבית הקברות כדי שתשרה

עליו רוח טומאה'. ונטילת ידים מעבירו, דמהאי טעמא נטלינן שחרית, דשינה אחת מששים במיתה, משום 'בת מלך', וכמה מיני נטילות מנו רבותינו פרק ערבי פסחים דמעביר רוחות רעות. ונטילה שאחר המת – מנהג הוא ואסמכוה אקרא ירחצו את ידיהם – סופי תבות [למפרע] מת, כך נמצא בנימוקים, ומקובלני מפי מורי ורבי שיש לרחוץ גם הפנים, על שם ובלע המות וגו', ושוב מצאתי כן ברוקח. ועיקר הטעם להעביר רוח הטומאה כדלעיל... (שו"ת מהרי"ל כג).
וכן מובא בשו"ע או"ח ד, יח שהחולץ בין המתים צריך נטילה. ויש שחלקו על כך (ע' שערי צדק ד, כ; תורת האדם לרמב"ן; הג"א מו"ק פ"ג פו).

ומנהג העולם שאין מנגבים הידים לאחר נטילת בית הקברות. ושמעתי בשם הגרש"ה וואזנר שליט"א שאינו מנהג אלא לפי שלא היה מצוי במה לקנח. ויתכן לפי טעמו זה שמשום כך לא נהגו העם לרחוץ הפנים כדברי מהרי"ל, כי הרוחץ פניו ולא נגבם יפה פניו נבקעות ונפצעות (כדאיתא באו"ח ד, כ). ולפי"ז כשמגיע למקום שיש לו במה להתנגב ראוי לעשות כן.

זהנוטל צפורניו וזורקן לרשות הרבים – מפני שהאשה מעוברת עוברת עליהן ומפלת' – משום מיאוס. וי"א משום כשפים (נמוקי יוסף מו"ק יח).

והחילוקים שנאמרו להלן בגזיזה במספרים או אם גזו דבר אחר, לכאורה אינם שייכים אלא לפי הטעם השני. ואולם למסקנא אמרו שהכל אסור.

ומה שאמרו במו"ק שאם נשתנו נשתנו ופרש הרי"ף דהיינו שנשתנה מקומם הראשון, ולפי הטעם דמיאוס מאי שנא. ושמה הם מפרשים 'אשתנו' לא על שינוי מקום אלא שינוי הגוף, שבמשך הזמן הצפרנים מתיבשות ומשתנות וכבר אינם מאוסות כל כך, הלכך אין לחוש שמה ייאספו ויזרקו החוצה. ולפי זה אין התר בשינוי מקום גרידא, אבל כאמור הרי"ף כתב שאם כנסם לאחר שנפלו והשליכם החוצה לית לן בה. אכן משמע קצת שאין ראוי לעשות כן לכתחילה, כי מדוע אמרו הצדיק קוברים ואינו מזיזם ממקום למקום (וכ"מ בלקוטי הלכות כאן, שדוקא כשנפלו וקשה לו לאספן או יזיזם עכ"פ ממקומם). ושמה אכן משום כשפים ליכא אלא הטעם משום מיאוס וכנ"ל.

ראה עוד בהרחבה בכל העניינים המוזכרים בסוגיא, בספר 'שמירת הגוף והנפש' להרי"י לרנר. וע"ע אודות שריפת צפרנים במחזיק ברכה' רס, ד-ה; 'מנהגי ישראל תורה' ח"א עמ' ססה רפג; 'מנהגי ישראל' ח"ג עמ' יב-יג.

תא שמע אע"פ שאמרו המשמש מטתו לאור הנר הרי זה מגונה. אימא הבודק מטתו לאור הנר הרי זה מגונה. לכאורה נראה לפרש שמתרץ שאין לגרוס 'אעפ"י' בברייתא ואין מדובר כלל על שימוש לאור הנר. ומרש"י נראה לכאורה שאין מוחקים 'אעפ"י' אלא במקום 'המשמש' יש לומר 'הבודק' והכוונה שאעפ"י שהבדיקה לאור הנר אינה ראויה כל כך, אעפ"י אמרו בית שמאי תביא שני עדים לכל תשמיש או תבדוק לאור הנר. [ושל בית מוגבו הוזכרו לשבח על שהיו בודקים לאור יום ולא לאור הנר].
וכן נפסק להלכה גם לענין בדיקת שבעה נקיים, שאמנם לכתחילה צריכה להעשות לאור היום אבל בדיעבד מועילה לאור הנר (רמ"א קצו, ד וב'שמלה' שם). ויש מי שכתב שבדיקת שבעה נקיים בתחילתם ובסופם צריכה להעשות ביום דוקא (עפ"י סדרי טהרה סקי"ט).

'... דאי ס"ד משמשיך, מזכירין אותן לשבח? אין הכי נמי, דאגב דאיכא אונס שינה מגניא באפיה'.
אין טוב לשמש בלא רצון אלא אדרבה צריך שיהיה לו רצון ותאוה מצד עצמו דהכי איתא בגמרא דנדה דף י"ז ע"א דאי ס"ד משמשיך מזכירין אותן לשבח... ופירש רש"י אונס שינה – מתוך שהוא נאנס בשינה אינו מתאוה לה כ"כ ומשמש לקיום מצוה בעלמא או לרצותה ולבו קץ בה והוא מבני תשע מדות

עכ"ל ע"ש, נמצא דיותר טוב לעורר רצון ותאוה ולא יהיה קץ בתשמיש זה, על כן מותר לו לדבר בשיחה ושחוק עמה כדי לעורר תאוה ורצון בלבו אם יודע שבזה תתעורר התאוה ויהיה לו רצון, וכן איתא בגמרא דרב כהנא גני תותי פוריה דרב שמע דשח ושחק ושמש וכונת רב ע"ה היתה בעבור לעורר התאוה שלו כדי שיהיה לו רצון לתשמיש ולא יהיה קץ בה ח"ו, כי האדם אע"פ שצריך לעשות מצות ה' צריך שיהיה לו בזה תאוה ורצון בכל לבו' (שו"ת תורה לשמה עב. וע"ש כע"ז לעיל סח. ושם הוסיף: רק יזהר שלא להרבות יותר מדאי בשיחה קלה אלא כדי הצורך).

וע"ע באגרת הקודש להרמב"ן, מהדורת שעוועל. ויש להעיר כיו"ב באכילת מצוה שאכילתה לתאבון הידור מצוה הוא כדאיתא בריש ערבי פסחים, הגם שחביבותו משום השקטת רעבונו ותאבונו. ואולם אם עיקר כוונתו למטרה האחרת, הריוז פניה חיצונית ופגם במצוה, כגון שאמרו שלכך אין פירות גינוסר בירושלם, כדי שלא יעלו בשבילם. וכן לענין 'עוסק במצוה' מבואר בפוסקים לענין תגרי תפלין שתלוי מה עיקר כוונתו.

'הא בחדתי הא בשחקי'. רש"י מפרש שהשחקים לבנים יותר מהחדשים. ויש מפרשים משום שהחדשים קשים ואינם בודקים יפה (עפ"י שו"ת מהר"ם מרוטנברג ד"פ תרכה), או משום שהוא מסרט והרי תקלקל לעצמה (עפ"י רשב"א; ב"ח קצו. וע"ש בסד"ט).

'ישל בית מונבו המלך היו עושינ ג' דברים ומזכירין אותן לשבח... ונוהגין טומאה וטהרה בשלגים... תנן התם שלג אינו לא אוכל ולא משקה...' יתכן שלכך שבחום חכמים, לפי שנהגו טומאה וטהרה בשלג אף על פי שלא חישבו עליו, מאחר ולא ניכר לכל. או י"ל שנהגו על פי הדין אלא שלא היה הדין ידוע ופשוט, לכך שבחום (עפ"י ערוך לנר).

'אמר אביי כגון שהעבירו על אויר תנור'. נקט אחד מכמה אופנים; כגון שנכנס לאהל המת או נטמא בהיסט הזב ובכל המטמאים במשא (ראשונים).

(ע"ב) 'משל משלו חכמים באשה, החדר והפרוזדור והעלייה...' הרמב"ם (איסור"ב ה,ג) פירש אותם מקומות בגוף. יש שהבינו שאין פירושו תואם עם פרש"י ותוס' (עפ"י החתם סופר בתשובה קסו. וכתב שם ובחדושו להצדיק פירוש הרמב"ם 'אחרי החקירה מפי ספרים וסופרים חכמי וספרי הניתוח, א"א לנו להכחיש המציאות שאינו כפרש"י ותוספות וצירי מהר"ם מלובלין, ואין לנו אלא מש"כ הרמב"ם בחיבורו ובפירושו המשנה...'), אבל בחזון איש (קה) צדד שאין דבר ברש"י ותוס' המנוגד לפירוש הרמב"ם (ע"ש).
[ע"ע על דרך הרמז בספר יערות דבש ח"ב דרוש טז (עמ' שסג, מהדו' ירושלים תש"ס)].

'אלא אמר אביי, אי בתר חששא אזלת אידי ואידי ספק הוא ואי בתר חזקה אזלת...' אין כוונתו במשמעות שאלה וקושיא, אלא כאומר: לדעה המתחשבת באפשרות המקרים יהא הדין כך וכך, ולדעה ההולכת אחר החזקה הטבעית, יהא הדין אחרת – שנחלקו בדבר רבי חייא ורב קטינא, כמבואר בהמשך (ריטב"א).

בבאור טעמי כל הדעות, ע' בהרחבה בחזו"א יו"ד קז, א-ג; אחיעזר ח"ב יז.

דפים טז – יז

לא. אלו הנהגות דרך ארץ וארחות חיים מובאים בסוגיא?

המשמש מטתו לאור הנר – הרי זה מגונה. ואסור לשמש מטתו ביום (והלילה אמר הרה גבר רבי יוחנן); בזה דרכיו ימות (ריש לקיש); שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו, והתורה אמרה 'ואהבת לרעך כמוך' (רב חסדא). ומשמע בגמרא שגם בלילה לאור הנר הרי זה כמשמש ביום. ואמר רבא: אם היה בית אפל – מותר. ותלמיד חכם מאפיל בכסותו ומשמש.

הרמב"ם (איסור"ב כא, י) לא כתב בפירוש התר בית אפל [וכתבו מפרשים שנלמד הדבר מכלל דבריו בתלמיד חכם המאפיל. והרא"ש (בעירובין פ"י יג) הביא בפירוש התר בית אפל, וכן מובא בשלחן ערוך או"ח רמ"א]. ועוד כתב שגם לת"ח אין להזיק לדבר זה אלא מפני צורך גדול. וי"א שהוא הדין לגבי בית אפל (אגרות משה אה"ע ח"א קב. וע"ע חכמת שלמה או"ח רמ"א; שו"ת תורה לשמה ע).

והרמב"ם (בעלי הנפש שער הפרישה, וכ"כ בהגהות מיימוניות יו"ט ד ומובא באו"ח רמ"א. וע' בערו"ג וס"י ע) כפי שסייע לכך מסוגיתנו שלאור הנר [כשמאיר לנגדם באופן ישיר ואין מחיצה מפסקת בין הנר למיטה. ע' או"ח שם] אסור אפילו מאפיל בטליתו. ובמאירי (נדרים כ:): כתב שלת"ח החוזר מיד לתלמודו מותר לשמש לאור הנר (וכן הביאו מרבנו אפרים ועוד). ע"ע בפירוט באוצר הפוסקים אה"ע כה סק"ב; בירור הלכה קמא אה"ע כה. וע"ע כמה חילוקי דינים בערוך לנר.

כתוב בספר בן סירא: שלשה שנאתי וארבעה לא אהבתי; שר (רש"י: תלמיד חכם) הנרגל (= רגיל) בבית המשתאות / שר הנרגן (= מרבה דברים. / הנרגז); והמושיב שבת (ישיבה לתלמידים) במרומי קרת (שנראה מגסי הרוח. ועוד, שמפסיקים אותם עוברי דרכים); והאוחז באמה ומשתין; והנכנס לבית חברו פתאום. אמר רבי יוחנן: ואפילו לביתו.

אמר רבי שמעון בן יוחאי: ארבעה דברים הקב"ה שונאם ואני איני אוהבם; הנכנס לביתו פתאום ואין צריך לומר לבית חברו; והאוחז באמה ומשתין; ומשתין מים ערום (לאו דוקא, אלא דיברו בהווה שמתוך שהוא ערום מתעצל להתלבש ולצאת. מפרשים) לפני מטתו (ויש גרסה חלופית: משמש מטתו ערום); והמשמש מטתו בפני כל חי, כגון של בית פלוני שמשמשים מטותיהם בפני עבדיהם ושפחותיהם [אבל אין בכלל זה כגון בפני עכברים וכד' (שמואל)]. והיו מהחכמים שהקפידו לגרש משם אפילו זבובים ויתושים].

א. לפרש"י, רבה בר רב הונא היה מקרקש בפעמונים סביבות כילתו בעת תשמיש, לסור בני ביתו משם. והראשונים כתבו שאין זו מדת צניעות אפילו לקלים, אלא היה מבריה הבע"ח. [ולפרש"י י"ל שלא ידעו למה מקרקש רק נתן להם סימן שכשמקשקש שיפרשו משם. או י"ל שכיון שצריך להפרישם משם משום צניעות, בחר הרע במיעוטו. עפ"י ערוך לנר].

ב. בפני תינוק שאינו יודע לדבר – מותר לשמש (ראב"ד, עפ"י פסחים קיב; טשו"ע או"ח רמ"א).

אמר רבי שמעון בן יוחאי: חמשה דברים הם שהעושה אותם מתחייב בנפשו ודמו בראשו; האוכל שום קלוף ובצל קלוף (שעבר עליהם הלילה. רש"י, וכ"ה במסכת ד"א רבה רפי"א). ואפילו מונחים בסל צרורים וחתומים – רוח רעה שורה עליהם. ודוקא אם לא שייר בהם עיקרם (= שערות שבראשם. רש"י) או קליפתם, אבל שייר בהם עיקרם או קליפתם – אין לחוש [וביצה קלופה; והשותה משקים מוזגים (אפילו מכוסים. ל"ה) שעבר עליהם הלילה [ופרשו אמוראים: והוא שלנו בכלי מתכות, וכלי נתר ככלי מתכות];

והלן בבית הקברות [כדי שתשרה עליו רוח טומאה – פעמים שמסתכן בכך]; והנוטל צפרניו וזורקן לרשות הרבים [מפני שאשה מעוברת עוברת עליהן ומפלת. והסיקו שחוששים גם כאשר לא נטלן במספרים ולא גזז צפרני רגליו עם ידיו, וגם אם גזז דברים אחרים אח"כ. שנו חכמים: שורפם – חסיד. קוברם – צדיק. זורקם – רשע], והמקיז דם ומשמש מטתו [ובניו מאותו תשמיש יצאו חלשים. ואם אכל משהו – אין לחוש].

א. הרמב"ם והשו"ע לא הביאו ענין אכילת שום ובצל וכו' ולא זריקת הצפרנים. אבל הובאו הדברים בשאר פוסקים (ע' מג"א ר"ס רס ובמשנ"ב; פרי חדש יו"ד קטז; שו"ע הגר"ז הל' שמירת הגוף והנפש; לקוטי הלכות ב'עין משפט).

ב. בפרי חדש (יו"ד קטז סק"ט) ובשו"ע הגר"ז (שמירת הגוף והנפש ז) נקטו שגם בביצה אם שייר מעט מקליפתה – מותרת.

ג. ברא"ש (ביצה פ"א כא) משמע שנקט כדבר פשוט שאין חילוק אם השום בעינו או שנידוך, אם עבר עליו לילה – האוכלו מתחייב בנפשו.

ואולם אבקות הנעשות מביצים או שומים ובצלים, כתבו אחרונים להתיר כיון שנתבישו ואבד שמש מהם (ע' דרכ"ת קטז סקע"ד; אגרות משה יו"ד ח"ג כ; יביע אומר ח"ב יו"ד ז, ז; שמירת הגוף והנפש ג, ח).

וכתבו פוסקים אחרונים שעתה סומכים על כך שאם הם מעורבים עם ירקות אחרים, כגון במיני כבישה – לית לן בה. ויש שכתבו שסמכו בזה על דברי המהרש"ל (ביים של שלמה פ"ח דחולין יב) שכל הדברים שהזהירו חז"ל משום רוחות אינם מצויים עתה, אם כי לחוש לנזק הגוף צריך (וע' סמ"ק קעא ומרדכי שבת תסא. וע"ע: שבט מוסר מ; זבחי צדק יו"ד קטז סקס"א וכף החיים שם סקצ"ב; בא"ח ב' פינחס יד; מענה אליהו יח; יביע אומר ח"ב יו"ד ז).

וכן מובא בשם הגרשו"א זצ"ל, שכל אלו הדברים אין בהם איסור מדינא אלא משום זהירות, ואין אומרים בענינים סגוליים 'חמירא סכנתא' (וכדעת כמה אחרונים), ולכן יש לסמוך על הקולות המוזכרות בספרים, וכגון אכילת בצל וביצה קלופים שנותנים עליהם דבר מאכל או מעט קמח (מובא בספר הליכות שלמה ח"א פרק ב הערה 103). וכן יש אומרים מטעם זה להקל בבצלים קלויים או מטוגנים או בביצים חיות שעבר עליהם לילה (עפ"י שבט הלוי ח"ג קסט וח"ו קיא וכע"ז באגרות משה יו"ד ח"ג כ).

ד. מים בפני עצמם שעבר עליהם לילה; בשו"ע הגר"ז (שמירת הגוף והנפש ז, וכו' בדרכ"ת קטז סקע"ט) כתב שיש להקפיד מלשתותם, כל שכן ממשקים המזוגים במים. ויש שכתבו להתיר (עפ"י שו"ת מחשבות בעצה יו"ד ה; האדר"ת בקונטרס עובר אורח ד ובשו"ת מענה אליהו יח [והקשה שם מדין מים שלגו]; יביע אומר ח"ב יו"ד ז). וכבר למדו זכות על מה שמקלים כיום, מפני שכלי מתכות שלגו שונים הם משלהם, וכל דבר שאינו זהה ממש למפורש בגמרא אפשר להקל (עפ"י שבט הלוי ח"ח ב).

ה. צפרנים שנפלו לקרקע וקשה לו למוצאן, יראה עכ"פ לכבדן ולהזיזן ממקומן (לקוטי הלכות עפ"י מו"ק יח שכל שנשתנו ממקומם הראשון שוב אינן מזיקות. וכ"כ הרי"ף שם, שאם כונסם לאחר שנפלו ומשליכם החוצה – אין לחוש).

דף יז

לב. בדיקת האשה, באיזה בד היא נעשית?

אמר שמואל: אין בודקים את המטה אלא בפקולין (= 'צמר גפן', כותנה) או בצמר נקי ורך. אמר רבא: שחקים של פשתן טובים לבדיקה, אבל לא בפשתן עצמו (שאיננו לבן), ולפי לשון אחרת: אף לא בבגד פשתן חדש אלא בשחקים שהם לבנים יותר (או משום שהחדש קשה או משום שהוא מסרט).
מורי הוראה מורים שאין לבדוק בצמר גפן שלנו העשוי סיבים, וגם יש בהם לפעמים נקודות צבעוניות, אלא בכד רך וצה.
אין בודקים את המטה לא בעד אדום ולא בשחור.

לג. מה דינו של השלג לענין קבלת טומאה?

שלג אינו לא אוכל ולא משקה לענין קבלת טומאה. חישוב עליו לאכילה – אינו מטמא טומאת אוכלים. למשקה – מטמא טומאת משקים. נטמא מקצתו – לא נטמא כולו (שאינו מחובר אלא כל קורט נחשב בפני עצמו ואין טמא אלא מקום מגע טומאה). העבירו על פי כלי חרס טמא – טמא כולו (וכן אם נכנס לאהל המת או נטמא בהסט הזב וכד'). וטהרתו על ידי השקה. ואף שלא הושק למים אלא במקצת – נטהר כולו.

דין חיבור השלג לענין טבילה בו – ע' בקהלות יעקב טהרות נט, ב; אמרי משה א, ה ואילך.

לד. דם שנמצא בגוף האשה, בפרוזדור – מה דינו?

דם הנמצא ב'פרוזדור' ואין ידוע אם בא מן ה'חדר' – הוא המקור – וטמא, או מן ה'עליה' וטהור (אף כי מראהו כמראה דמים טמאים. תוס'), נחלקו אמוראים בדינו; – לדברי רב הונא, נמצא מן ה'לול' (– הוא פתח שיש בין העליה לפרוזדור) ולפנים – ודאי טמא, שחוקתו מן המקור [ועל אופן זה שנינו במשנה חוקתו מן המקור, וכן שנה רבי חייא לחייב משום ביאת מקדש ולשרוף עליו את התרומה]. מן ה'לול ולחוץ – הרי זה טמא מספק [ועל דם כזה אמר רב קטינא שאין חייבים עליו משום ביא"מ ואין שורפים עליו תרומה].

אביי אמר שתי אפשרויות; אם אנו חוששים לשינויים מהחזקה הטבעית – בין מן ה'לול ולפנים בין מן ה'לול ולחוץ טמא מספק [וכן אמר רב קטינא: דם הנמצא בפרוזדור אין חייבים עליו על ביאת מקדש ואין שורפים עליו את התרומה], כי גם בנמצא מן ה'לול ולחוץ יש לחוש שמא שחתה ובא מן ה'חדר' לשם, וגם מן ה'לול ולפנים יש ספק שמא נזדקרה ונזל מהעליה פנימה. ואם הולכים אחר החזקה כלומר אחר הדרך הטבעית ואין חוששים למאורעות חריגים, הרי מן ה'לול ולפנים – ודאי טמא [ועל זה שנה רבי חייא דם הנמצא בפרוזדור חייבים עליו על ביא"מ ושורפים עליו את התרומה. וכן מורה פשט משנתנו 'שחוקתו מן המקור']. מן ה'לול ולחוץ – ודאי טהור. ולדברי רמי בר שמואל ורב יצחק בר רב יהודה, מן ה'לול ולחוץ – ספקו טהור. מן ה'לול ולפנים – ספקו טמא ולא ודאי. ופרשו בגמרא דבריהם בשנמצא בגג הפרוזדור, אבל בקרקע ודאי טמא [כדברי רבי חייא], שזהו דרך יציאתו מן ה'חדר'.

- א. מפרש"י מבואר שלשאר אמוראים מלבד רמי ורב יצחק אין חילוק בין נמצא בקרקע הפרוזדור או בגג, ואולם התוס' מפרשים שאם נמצא בקרקע לדברי הכל טמא ודאי עכ"פ מן ה'לול ולפנים, וכולם דיברו בנמצא בגג הפרוזדור (ומלשון תורי"ד כמו שהוא לפנינו משמע שבקרקע הפרוזדור טמא ודאי אפילו מן ה'לול ולחוץ, אך שמא יש ט"ס בדבריו, ע"ש).
- ב. הרמב"ם (איס"ב ה, ה) פסק כרב הונא, שמהלול ולחוץ טומאתו מספק, מן ה'לול ולפנים – ודאי. ואעפ"י שהרמב"ם לא הזכיר חילוק בין גג לקרקעית, מוכח מדבריו שבקרקע ודאי טמא (עפ"י חו"א קז, ג, ודלא כהנוב"י י"ד נה).

וּכְתַב הַרְמַב"ן (בהלכות גדה ג, מובא במ"מ איסור"ב ה,ה ועוד): בזמן הזה אין הנשים בקיאות בדבר, הלכך כל אשה המוצאת דם בעד שלה – טמאה.
 ג. נראה שרוב קטינא שאמר אין שורפים עליו תרומה, דיבר כשנוגעת בתרומה ברשות הרבים או בדבר שאין בו דעת לישאל, אבל ברשות היחיד – טמא מודאי (עפ"י חז"א רטו לדף ב).

דף יח

לה. באלו הלכות בטומאה שבאשה הלכו חכמים אחר הרוב לטמא כודאי, ובמה אינו כודאי?

אמר רבי יוחנן: בשלשה מקומות בטומאה של אשה הלכו חכמים אחר הרוב ועשאום כודאי; – בדם שנמצא בפרוזדור – חזקתו מן המקור וחייבים עליו משום ביאת מקדש ושורפים עליו תרומה וקדשים, כנ"ל.

בשליה הנמצאת בבית – הבית טמא משום אהל (והתרומה נשרפת מחמת טומאה זו), שהולכים אחר רוב שליות שיש בהן ולד (רש"י), או רוב פעמים שאינו נימוק (תוס') [ולדברי ר"ש אנו תולין שהולד נימוק ובטל ברוב דם הלידה, שסובר רוב פעמים נימוק].

במפלת יד או רגל חתוכה (כצורתה, בחיתוך אצבעות. וע"ע להלן כג-כד) – אמו טמאה לידה ואין חוששים שמא מגוף אטום באה. (ע"ע פרי"ט גוסי' להלן כח).

ועוד ישנה הלכה נוספת שאמר רבי יהושע בן לוי: אשה שעברה בנהר והפילה (ואין ידוע אם ולד הוא) – מביאה קרבן ונאכל, הרי שהולכים אחר הרוב לטמא טומאת יולדת.

ואולם המפלת חתיכה (בלא צורה) ואינה יודעת מה הפילה (כגון שהחתיכה נאבדה), אעפ"י שלדברי רבי יהודה [ולא לחכמים] הולכים אחר הרוב ורוב חתיכות של ארבעה מיני דמים טמאים הן, אמר רבי יוחנן שאין זו טומאת גדה ודאית.

א. כן פרש"י ורמב"ן. והרשב"א והריטב"א (כאן) והרי"ד (כאן) מפרשים שלרבי יהודה שורפים, ורבי יוחנן פסק כחכמים שאינם סוברים 'רוב' זה, או אפילו אם סוברים שרוב מיני דמים טמאים אך הואיל ויש מיעוט מפילות משאר מינים, מעמידים האשה על חזקת טהרה.

ב. לפי דעת כמה אמוראים, וכן סייעו מהברייתא (ע' להלן כא כב) גם בחתיכה משאר מיני דמים טמאה ודאי לרבי יהודה – משום שאין פתיחת הקבר בלא דם. וכן מסקנת ההלכה להרבה פוסקים.

תינוק הנמצא בצד העיסה ובצק בידו (לפרש"י התינוק ודאי נגע בעיסה ויש ספק האם היה טמא (רש"י) ולפר"ת (רמב"ם ורמב"ן) התינוק ודאי טמא והספק בנגיעה), אעפ"י שעל פי הרוב טמא – רבי מאיר מטהר, שיש לסמוך חזקת טהרה למיעוט והרי הורע הרוב, וחכמים מטמאים (אף ברשות הרבים) שדרכו של תינוק לטפח והרי המיעוט כמי שאינו. לדברי רבי אושעיא, לחכמים שורפים את התרומה על טומאה זו, ולדברי רבי יוחנן אין שורפים (ומהתורה טהור אף ברשות היחיד מפני שאין זה רוב גמור והרי זה ספק טומאה בדבר שאין בו דעת לישאל. ר"ת).

א. גם בהלכות הראשונות ישנה חזקת טהרה לטהרות ואעפ"י הולכים בהן אחר הרוב לטמא כודאי – פרשו התוס' משום ששם הוא רוב גמור, משא"כ בתינוק. ואפילו אם גם בהם אין 'רוב גמור' י"ל כיון שהריעותא באה מגופה, לכך אין מתחשבים בחזקת טהרה. וכן לענין שליה, כיון שהשליה ודאי בבית אין לדון בו חזקת טהרה, שהרי הבית כשליה עצמה (רמב"ן).